

4. *Fulcite me floribus, stipate me malis, qua amore languo.* Hoc itaque locuta est sponsa adolescentulis in sponsi absentia, monens eas in fide proficere et operibus bonis donec veniat, sentiens in eo fore et beneplacitum sponsi, et filiarum salutem, et suam ipsius consolationem. Scio me hunc locum in libro. *De dilectione Dei* plenius explicuisse, et sub alio intellectu: potiorne an deteriori lector iudicet si cui utrumque videre placuerit. Non sane a prudente de diversitate sensuum iudicabor, dummodo veritas utrobique nobis patrocinetur; et charitas cui Scripturas servire oportet, eo aedificet plures, quo plures ex eis in opus suum veros eruerit intellectus. Cum enim hoc displiceat in sensibus Scripturarum, quod in usibus rerum assidue experimur? In quantos, verbi causa, sola aqua nostrorum assumitur corporum usus? Ita unus quilibet divinus sermo non erit ab re, si diversos pariat intellectus, diversis animarum necessitatibus et usibus accommodandos.

5. Sequitur: *Læva ejus sub apite meo, et dextera ejus amplexabitur me.* Et insuper hoc quoque in præfatio opusculo meminere uberius disputatum; sed signemus sermonis ordinem. Liqueat denuo adesse sponsum, **1413** credo, ut sua præsentia languentem erigat. Quomodo enim non in præsentia ejus convalesceret, quam absentia consternarat? Ergo non sustinet dilectæ molestiam: adest, neque enim moram facere potest tantis desideriis evocatus. Et quia illam compererat donec absens fuit, fidelem ad opera et sollicitam ad lucra in eo nimirum, quod flores sibi et fructus præceperat adunari; etiam cum propensiori hac vice remuneratione gratiæ est reversus. Denique uno brachiorum suorum sustentat caput jacentis, alterum ad amplexandum parans, ut sinu foveat. Felix anima quæ in Christi recumbit pectore, et inter Verbi brachia requiescit. *Læva ejus sub capite meo et dextera ejus amplexabitur me.* Non ait: Amplexatur; sed *amplexabitur me*, ut noveris priori gratiæ adeo non ingrati ut secundam gratiarum actione prævenerit.

6. Disce in referendo gratiam non esse tardus aut segnis, disce ad singula dona gratias agere. *Diligenter*, inquit, *considera quæ tibi apponuntur* (Prov. xxiii, 4), ut nulla videlicet Dei dona debita gratiarum actione frustrentur; non gratia, non mediocria, non pusilla. Denique jubemur colligere fragmenta ne pereant (Joan. vi, 12); id est, nec minima beneficia oblivisci. Nunquid non perit quod donatur ingrato. Ingratitudo inimica est animæ, exinanitio meritorum, virtutum dispersio, beneficiorum perditio. Ingratitudo ventus urens, siccaans sibi fontem pietatis rorem misericordiæ, fluentia gratiæ. Propter hoc denique sponsa mox ut gratiam de læva sensit, gratias egit, non exspectans plenitudinem quæ in dextera est. Neque enim ubi memorata est lævam jam esse sub capite suo, etiam secuta est a dextera se similiter amplexatam; sed, *amplexabitur me*, inquit.

7. Cæterum quid putamus Verbo sponso lævam esse, sive dexteram? Num id quod dicitur hominis verbum istiusmodi corporeas partes habet in se divisas, et lineamenta distincta, ac distinguenda inter sinistram et dexteram? Quanto magis is, qui Dei et Deus est, sermo varietatem prorsus aliquam non admittit, sed est qui est (Exod. iii, 14), in sua nimirum natura tam simplex ut non habeat partes tam unus ut non habeat numeros. Est enim Dei sapientia, de qua scriptum est: *Et sapientiæ ejus non est numerus* (Psal. cxlvi, 5). At si quod invariabile est, id incomprehensibile, ac per hoc etiam ineffabile esse necesse est; ubi quæso, invenias verba, quibus illam majestatem vel digne assignes, vel proprie proloquaris, vel competenter definias? Tamen utcumque loquamur, quod utcumque de ea Spiritu sancto revelante sentimus. Docemur auctoritate Patrum, et consuetudine Scripturarum congruentes de rebus notis licere similitudines usurpare; sed et verba non nova invenire, sed nota mutuari [alias, transferre], quibus digne et competenter eadem similitudines vestiantur. Alioquin ridicule ignota per ignota docere conaberis.

8. Ergo quia per dextram et sinistram adversa solent atque prospera designari: videtur mihi hoc loco intelligi posse lævam quidem Verbi, comminationem supplicii; dextram vero regni promissionem. Est autem cum mens nostra formidat poenæ serviliter premitur: et tunc nequaquam *sub capite*, sed super caput læva esse dicenda est: nec potest sic affecta anima omnino dicere, *læva ejus sub capite meo*. At vero si proficiens ex hoc spiritu servitutis transierit in quemdam spontanei obsequii digniorem affectum, quatenus videlicet præmiis potius provocetur quam arctetur supplicii, magis autem si amore boni ipsius agatur; tunc indubitanter dicere poterit, quia *læva ejus sub capite meo*: quippe qui illum servilem metum, qui in sinistra est, meliori atque excellentiori habitudine animi superarit, et dignis desideriis etiam ipsi appropriaverit dexterae, in qua sunt omnes promissiones, dicente Propheta ad Dominum: *Delectationes in dextera tua usque in finem* (Psal. xv, 11). Unde et certa spe concepta cum fiducia loquitur: *Et dextera ejus amplexabitur me.*

1414 9. Tu jam mecum videris, an ita affectæ et assecutæ hunc tantæ suavitatis locum, illud quoque conveniat de psalmo usurpare, ut dicat etiam ipsa: *In pace in idipsum dormiam, et requiescam*; præsertim cum suppetat causa quæ sequitur: *Quoniam tu, Domine singulariter in spe constituisti me*, (Psal. iv, 9, 10). Quod equidem tale est. Donec premitur a spiritu servitutis, parumque habet de spe, de timore plurimum; non est et pax neque requies, fluctuante nimirum conscientia inter spem et timorem, maximeque quod a superexcellente timore abundantius crucietur: nam timor poenam habet. Et ideo non est illi dicere: *In pace in idipsum dormiam et requiescam*, quando necdum se singulariter

in spe constitutum dicere potest. Cæterum si paulatim per incrementum gratiæ cœperit deficere timor, et proficere spes; cum demum ad hoc ventum fuerit ut totis viribus exurgens charitas in adiutorium spei foras mittat timorem: nonne ejusmodi anima singulariter in spe constituta videbitur, ac proinde etiam in pace in idipsum dormire jam et requiescere?

10. *Si dormiatis, inquit, inter medios clericos, pennæ columbæ deargentatæ* (Psal. lxxvii, 14). Quod propterea dictum puto, quoniam est locus inter timorem et securitatem, tanquam inter lævam et dexteram, media videlicet spes, in qua mens et conscientia, molli nimirum supposito charitatis stratu, suavissime requiescit. Et forte in consequentibus hujus ipsius cantici hic locus fuerit designatus, ubi in descriptione fereuli Salomonis inter cætera habes: *Media charitate constravit propter filias Jerusalem* (Cant. iii, 10). Nam qui se singulariter in spe constitutum sentit, non jam in timore servit, sed requiescit in charitate. Denique requiescit et dormit sponsa, pro qua dicitur: *Adjuro vos, filie Jerusalem, per capreas cervosque camporum, ne suscitatis neque evigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa velit*. Magna et stupenda dignatio, quod quiescere facit animam contemplantem in sinu suo, insuper et custodit ab infestantibus curis, protegitque ab inquietudinibus actionum, et molestiis negotiorum; nec patitur omnino suscitari, nisi ad ipsius utique voluntatem. At istud non in angustiis finiendi jam sermonis adoriendum est, magis autem hinc alius inchoetur, quatenus locus delectabilis debita in tractando diligentia non fraudetur. Non quod vel tunc sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, præsertim in tam digna, tamque eccellente et omnino supereminente materia; sed sufficientia nostra ex Deo est, sponso Ecclesiæ Jesu Christo Domino nostro, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

SERMO LII.

De excessu, qui contemplatio dicitur, in qua sponsus facit quiescere animam sanctam, pro ejus quiete zelans.

1. *Adjuro vos, filie Jerusalem, per capreas cervosque camporum, ut non excitetis neque evigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa velit* (Cant. ii, 7). Prohibentur adolescentulæ: has enim filias Jerusalem dicit, quia, etsi delicatæ et molles, et quasi femineis adhuc affectibus et actibus infirmæ, sponsæ tamen inhærent spe proficiendi et proficiscendi Jerusalem: prohibentur ergo ab infestatione sponsæ dormientis, ne scilicet præter voluntatem ipsius ullatenus eam excitare præsumant. Propterea enim dulcissimus sponsus lævam suam capiti ejus supposuit, secundum ea quæ præmissa sunt, quatenus in sinu suo eam quiescere faceret et dormire. Et nunc sicut subinde Scriptura prosequitur, ipse custos illius

dignantissime et benevolentissime vigilat, super eam, ne adolescentularum crebris minutisque necessitatibus inquietata evigilare cogatur. Ista est litteralis coherentia textus. Sed enim contestatio illa facta per *capreas cervosque camporum*, nihil omnino secundum litteram consequentiæ rationabilis habere videtur; adeo totam sibi eam **1415** vindicat intelligentia spiritualis. At quoquo modo illa se habeat, interim bonum est nos hic esse, et intueri paulisper naturæ divinæ bonitatem, suavitatem, dignationem. Quid namque tu, homo, in humanis unquam affectibus expertus es dulcius, quam modo tibi exprimitur de corde Altissimi? Et exprimitur ab illo qui scrutatur alta Dei, et non potest nescire quæ in eo sunt, quia Spiritus ipsius est; nec aliud plane loqui, quam quod apud ipsum vidit, quoniam veritatis Spiritus est.

2. Denique nec deest in nostro genere, qui hoc munere felix lætificari meruerit, et sic in semetipso suavissimi arcani hujus habuerit experimentum; nisi tamen Scripturæ loco, qui præ manibus est, omnino decedimus, ubi manifeste inducitur celestis sponsus vehementissime zelans pro quiete cuiusdam dilectæ suæ, sollicitus servare inter brachia propria dormientem, ne qua forte molestia vel inquietudine a somno suavissimo deturbetur. Non me capio præ lætitiâ, quod illa majestas tam familiari dulcique consortio nostræ se inclinare infirmitati minime dedignatur, et superna Deitas animæ exultantis inire connubia, eique sponsi ardentissimo amore capti exhibere affectum non despicit. Sic, sic in celo esse non ambigo, ut lego in terra, sentietque pro certo anima quod continet pagina, nisi quod non sufficit ista omnino exprimere, quantum capere illa tunc poterit, sed nec quantum jam potest. Quid, putas, illic accipiet, quæ hic tanta familiaritate donatur, ut Dei brachiis amplecti se sentiat, Dei sinu foveri, Dei cura et studio custodiri, ne dormiens forte a quopiam, donec ultro evigilet, excitetur?

3. Age jam itaque, dicamus si possumus, quisnam ille sit somnus, quo dilectam suam sponsus obdormire velit, nec patiat omnino, nisi ad ipsius arbitrium, excitari, ne forte cum legerit quis apud Apostolum: *Hora est jam nos de somno surgere* (Rom. xiii, 11), sive apud Prophetam exorari ab ipso Deum, illuminari oculos suos ne unquam obdormiat in morte (Psal. xii, 4), nominum æquivocatione turbetur, nec inveniat omnino, quid digne de dormitione sponsæ quæ hoc loco memoratur, sentire possit. Nam ne illud quidem simile est huic, quod de Lazaro ait in Evangelio Dominus: *Lazarus amicus noster dormit, eamus et a somno excitemus eum* (Joan. xi, 11). Hoc enim dicebat de morte corporis ejus cum discipuli de dormitione somni dictum putarent. Non autem in sponsæ somnus dormitio corporis, vel placida, quæ sensus carnis suaviter sopit ad tempus, vel horrida, quæ funditus vitam tollere consuevit. Multo magis vero et ab illa alienus existit

qua obdormitur morte, cum videlicet in peccato quod est ad mortem, irrevocabiler perseveratur. Magis autem istiusmodi vitalis vigilque sopor sensum interiorem illuminat, et morte propulsata vitam tribuit sempiternam. Revera enim dormitio est, quæ tamen sensum non sopiat, sed abducat. Est et mors, quod non dubius dixerim, quoniam Apostolus quosdam in carne adhuc viventes commendando si loquitur: *Mortui estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo (Coloss. III, 3)*.

4. Proinde et ego non absurde sponsæ exstasim vocaverim mortem, quæ tamen non vita, sed vitæ eripiat laqueis, ut possit dicere: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium (Psal. CXXIII, 7)*. Inter medios namque laqueos in hac vita inceditur, qui utique toties non timentur, quoties sancta aliqua et vehementi cogitatione anima a semetipsa abripitur; si tamen eousque mente secedat et avolet, ut et hunc communem transcendat usum et consuetudinem cogitandi: etenim frustra jacitur rete ante oculos pennatorum (*Prov. I, 17*). Quid enim formidetur luxuria, ubi nec vita sentitur? Excedente quippe anima, etsi non vita, certa vitæ sensu, necesse est etiam ut nec vitæ tentatio sentiatur. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam? (*Psal. LII, 7*). Utinam hac morte ego frequenter cadam ut evadam laqueos mortis, ut non sentiam vitæ luxuriantis mortifera blandimenta, ut obstupescam **1446** ad sensum libidinis, ad æstum avaritiæ, ad iracundiæ et impatientiæ stimulos, ad angores sollicitudinum, et molestias curarum! Moriatur anima mea morte justorum, ut nulla illam illaqueet fraus, nulla oblectet iniquitas. Bona mors, quæ vitam non aufert, sed transfert in melius, bona, qua non corpus cadit, sed anima sublevatur.

5. Verum hæc hominum est. Sed moriatur anima mea morte etiam, si dici potest, angelorum, ut præsentium memoria excedens, rerum se inferiorum corporearumque non modo cupiditatibus, sed et similitudinibus exuat, sitque ei pura cum illis conversatio, cum quibus est puritatis similitudo. Talis, ut opinor, excessus aut tantum, aut maxime contemplatio dicitur. Rerum etenim cupiditatibus vivendo non teneri, humanæ virtutis est, corporum vero similitudinibus speculando non involvi, angelicæ puritatis est. Utrumque tamen divini muneris est, utrumque excedere, utrumque te ipsum [*alias*, utrumque exuere te ipsum, etc.] transcendere est, sed longe unum, alterum non longe. Beatus qui dicere potest: *Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine (ibid., 8)*. Non fuit contentus exire, nisi et longe se faceret, ut posset quiescere. Transilisti carnis oblectamenta, utminime jam obedias concupiscentiis ejus, nec tenearis illecebris: profecisti, separasti te, sed nondum elongasti, nisi et irruentia indique phantasmata corporearum similitudinum transvolare mentis puritate prævaleas. Hucusque noli tibi promittere requiem. Erras si citra invenire te existimas locum quietis, secretum solitudinis, luminis serenum, habitaculum pacis.

A sed da mihi qui illuc pervenerit, et incunctanter fateor quiescentem, qui merito dicat: *Convertere, anima mea, in requiem tuam; quia Dominus benefecit tibi (Psal. CXIV, 7)*. Atque hic vere in solitudine locus et in lumine habitatio, prorsus juxta prophetam, tabernaculum in umbraculo diei ab æstu, in securitatem et absconsonem a turbine et a pluvia (*Isa. IV, 6*); de quo et sanctus David: *Abscondit me, inquit, in tabernaculo suo in die malorum, protexit me in abscondito tabernaculi sui (Psal. XXVI, 5)*.

6. Puta ergo in solitudinem hanc recessisse sponsam, ibique præ amœnitate loci inter amplexus sponsi suaviter obdormisse, id est in spiritu excessisse, quando prohibiti sunt adolescentulæ expergefaceri illam, quoadusque ipsa voluerit. At istud qualiter? Non enim simpliciter, neque levi, ut asolet, commonitione prohibiti sunt; sed omnino nova et insueta contestatione, *per capreas scilicet cervosque camporum*. Quo quidem genere ferarum videntur mihi satis congruenter expressæ sanctæ animæ exutæ corporibus, simul et qui cum Deo sunt angeli, nimirum propter acumen visus, et saltus celeritatem. Utrumque hoc siquidem utrisque spiritibus convenire cognoscimus: nam facile et petunt summa, et intima penetrant. Quorum quoque in campis designata conversatio evidenter liberos atque expeditos signat in contemplatione discursus. Quid sibi vult ergo adjuratio facta per istos? Profecto ne inquietæ adolescentulæ audeant levi ex causa evocare dilectam a tam reverendo collegio, cui absque dubio toties admiscetur, quoties contemplando excedit. Pulchre itaque horum auctoritate terrentur, a quorum societate constat avelli illam ipsorum importunitate. Attendant adolescentulæ quos offendant, pariter cum matrem inquietant; et minime ita materna de charitate confidunt, ut non in illum cœlestem conventum sine magna necessitate irruere vereantur. Id quippe se agere cogitent, quoties in contemplatione quiescenti plus justo molestæ sunt. Ponitur sane in voluntate ipsius, et vacare sibi, et curæ illarum intendere prout oportere judicaverit, cum vetatur excitari ab illis, quousque ipsa velit. Novit sponsus quanta flagret dilectione etiam erga proximos sponsa, et satis propria charitate sollicitari matrem de profectibus filiarum, nec se ullo pacto illis subtracturam seu denegaturam quantum et quoties opus fuerit: proptereaque secure discretioni **1447** ejus credendam censuit hanc dispensationem. Non enim est talis, quales multos videmus prophetica inustione notatos, qui quod crassum est et forte assumptum, quod debile est projiciunt (*Ezech. XXXIV, 3, 4*). Nunquid medicus valentes requirit, et non potius ægrotantes? Si contingat, facit forsitan ut amicus, sed non ut medicus. Quos docebis, Magister bone, si omnes indocitos repuleris? Quibus, quæso, adhibebis diligentiam disciplinæ, si indiscipulatos vel effugaveris omnes, vel fugeris? In quibus, obsecro, tuam pro-

babis patientiam, si solos admiseris mansuetos, inquietos excluderis?

7. Sunt tamen de hic sedentibus, qui utinam præsens capitulum attentius observarent. Cogitent certe, quanta præpositis reverentia debeat, quos temere inquietando, cœli quoque civibus se reddunt infestos: et nobis forte plusculum solito parcere demum inciperent, nec tam irreverenter leviterque se jam ingererent cum vacamus. Rara satis mihi ad feriandum a supervenientibus, ut bene norunt, conceditur hora, etiam cum ipsi me in omni patientia sustinebant. Verum ego scrupulosius moveo istiusmodi querelam, ne quis forte pusillanimitas supra vires propriæ patientiæ dissimulet a necessitatibus suis, dum me inquietare veretur. Supersedeo igitur, et ne magis impatientiæ exemplum videar dare infirmis. Pasilli Domini sunt credentes in eum; non patior ut ex me scandalum patiantur (*Matth. XVIII, 6*). Non utor hac potestate; magis autem ipsi me utantur ut libet: tantum ut salvi fiant. Parcent mihi si non pepererint, et in eo potius requiescam, si non me inquietare timuerint pro necessitatibus suis. Geram eis morem quoad potuero, et in ipsis serviam Deo meo, quandiu fuero, in charitate non ficta. Non quæram quæ mea sunt; nec quod mihi est utile, sed quod multis, id mihi utile judicabo. Hoc solum deprecor, ut fiat acceptum eis fructuosumque ministerium meum, si forte vel ex hoc inveniam in die mala misericordiam in oculis Patris eorum simul et sponsi Ecclesiæ Jesu Christi Domini nostri, qui cum eo est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

SERMO LIII.

Per montes et colles significari cœlestes spiritus, quos transilii sponsus per suum in terras adventum, seu per mysterium Incarnationis suæ.

1. *Vox dilecti mei (Cant. II, 8)*. Videns sponsa novam adolescentularum verecundiam, et verecundum timorem, quod scilicet de novo cœpissent non audere se ingerere sancto otio ipsius, nec sicut heri et nudius tertius molestæ fieri quiescenti in contemplatione præsumerent: agnoscit hoc sibi provenisse cura et opera sponsi; et exultans in spiritu, sive pro illarum profectu, quæ a nimia et superflua inquietudine compescuntur; sive pro sua deinceps futura liberiori quiete, sive etiam pro dignatione et favore sponsi, adeo pro hac ipsa ejus quiete zelantis, et tanto studio defensantis suavissima otia sua, imo studia ferventissima, ait hoc facere vocem dilecti sui, hujus rei gratia factam ad illas. Etenim is qui aliis præest in sollicitudine, vix unquam, vel raro secure vacat sibi, sed semper timet sui penuriam facere subditis, et non placere Deo, quod communi utilitati propriam præfert quietem et contemplationis dulcedinem. Non autem parum gaudii et securitatis accedit interdum suaviter feriant, cum ex metu quodam et reverentia erga se immissa divinitus cordibus subditorum, intelligit suam Deo placere quietem, qui facit ut illi æquo magis animo

A suas necessitates sustineant, quam patris spiritualis grata audeant otia temere perturbare. Nam justa trepidatio parvulorum manifeste signat, audisse eos intus quasit minacem atque increpatoriam illius procul dubio vocem, qui in propheta loquitur: *Ego qui loquor justitiam (Isa. LXIII, 1)*. Vox ejus, inspiratio ejus est, ac justis timoris iacussio.

2. Comperta ergo hac voce, sponsa gaudens et exultans: **1448** *Vox, inquit, dilecti mei*. Amica est, et gaudio gaudet propter vocem sponsi. Et addit: *Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles*. Comperta ex auditu vocis dilecti presentia, incunctanter intendit bene curiosos oculos ad videndum quem audierat. Auditus ducit ad visum, quia fides ex auditu (*Rom. X, 17*), qua corda mundantur, ut possit videri Deus: sic enim habes: *Fide mundans corda (Act. XV, 9)*. Videt itaque venientem, quem loquentem audierat, observante etiam hic ordinem illum Spiritu sancto, qui apud Prophetam descriptus est ita: *Audi, filia, et vide (Psal. XLIV, 11)*. Et ut certius advertas, non casu, neque fortuito, sed de studio magis et industria, ob illam scilicet rationem quam præmisimus, auditum hoc loco præmissum visui; vide si non hic ordo verborum a sancto quoque Job observatus invenitur, ubi sic loquitur Deo: *Auditu auris audivi te, et nunc oculus meus videt te (Job XLII, 5)*. Sed et ubi Spiritus sanctus super apostolos in die Pentecostes descendisse memoratur, nonne auditus visum prævenisse describitur? Ait enim: *Factus est repente de cœlo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis: et infra: Et apparuerunt illis dispersitæ linguæ tanquam ignis (Act. II, 2, 3)*. Et hic ergo Spiritus sancti adventum primo auditus, dehinc visus percepisse refertur. Sed de hoc satis; quoniam tu quoque, si curas operam dare hujusmodi inquisitioni, poteris et ipse fortassis in aliis Scripturæ locis nonnulla similia reperire.

3. Nunc jam illud consideremus, quod diligentioris eget inquisitionis, et difficiliore habet accessus, ad quod nimirum omnino me egere fateor adjutorio Spiritus sancti, ut ponere in lucem possim, qui sint illi montes seu colles, super quos salientem, et transilientem eos, Ecclesia sponsum lætis spectavit obtutibus, credo cum properaret ad ipsius redemptionem, cujus concupierat decorem. Nam id quidem propterea ita et non dubie senserim, quoniam simile quid de Propheta occurrit mihi, evidenter in spiritu prævidente et exprimente Salvatoris adventum: *In sole posuit tabernaculum suum, et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Exultavit ut gigas ad currendam viam: a summo cœlo egressio ejus, et occursum ejus usque ad summum ejus (Psal. XVIII, 6, 7)*. Cursus et recursus is notissimus est; a quo, et ad quid initus consummatusque, notissimum. Quid igitur? pingemus nobis, sive in psalmis ista legentes, sive in præsentis cantico, virum gigantem proceræ staturæ, absentis cujuspiam mulierculæ amore captum, et, dum properat ad cupitos amplexus,

transilientem montes collesque hos, quos videmus mole corporea super plana terræ tanta alitudine eminentes, ut et supra nubes aliqui illorum verticem extulisse cernantur? Verum non decet istiusmodi corporeas phantasias imaginari, præsertim tractantes hoc canticum spirituale: sed nec licet omnino nobis, qui meminimus legisse in Evangelio, quia, *spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu oportet adorare* (Joan. iv, 24).

4. Qui sunt ergo hi spirituales montes et colles, ut postmodum consequenter agnoscamus, sponsus (qui Deus, ac per hoc et spiritus est) quales et ejusmodi dabat saltus in illis, vel super illos? Si illos putamus, in quibus Evangelium refert olim fuisse relictas nonaginta novem oves, cum pius pastor earum venit unam in terris quærere quæ perierat (Matth. xviii, 12); nihilominus adhuc in obscuro res est, et intellectus hæret: dum difficile sit invenire, spirituales illæ (216) et supercælestes beatitudines (nam ipsæ sunt sine dubio, quæ ibi memoratæ sunt oves) quos vel quales alios habeant spirituales similiter montes vel colles ad habitandum, pascendumve in illis. Verumtamen si non in veritate aliqui essent, Veritas hoc non dixisset. Sed neque Propheta longe ante de civitate superna Jerusalem protulisset, quia fundamenta ejus sint in montibus sanctis (Psal. lxxxvi, 1), si non vere inibi essent montes sancti. Denique quod cælestis habitatio illa vere habeat, non modo spirituales, sed et vivos ac rationales montes collesque, audi Isaiam: *Montes et colles cantabunt coram Deo laudes* (Isa. lv, 12).

5. Quinam igitur isti nisi iidem ipsi cæli inhabitatores 1449 spiritus, quos Dominica voce oves diximus appellatos, ut ipsi sint montes qui oves? Nisi forte absurdum tibi videatur, aut in montibus montes, aut in ovibus oves pasci. Et juxta litteram quidem durum sonat; secundum spiritualem autem intelligentiam dulce sapit, si subtiliter advertamus, quomodo utrarumque ovium pastor, Dei scilicet sapientia Christus, unum idemque pabulum veritatis aliter in terris, aliter in cælestibus gregibus suis administret. Nam nos quidem mortales homines interim in loco peregrinationis nostræ, in sudore vultus nostri comedere panem nostrum necesse habemus, foris illum in labore et ærumna mendicantes; id est, vel a doctis viris, vel a sacris libris, vel certe per ea quæ facta sunt, invisibilia Dei intellecta conspicientes. Angeli autem in omni plenitudine, etsi non a semetipsis, tamen in semetipsis, tanta facilitate quanta et felicitate accipiunt, unde et beate vivunt. Sunt enim omnes docibiles Dei: quod sane electos hominum quandoque assecturos certa veritate promittitur, et nondum experiri tribuitur felicitate secunda.

6. Pascuntur proinde in montibus montes, vel oves in ovibus, cum sane supernæ illæ substantiæ

(216) Sic Rouauld. Mabillonius et alii editi, *illas*.

A spirituales intra semetipsas de Verbo vitæ, unde suam beatam perpetuent vitam, affluenter inveniunt, iidem ipsi et montes, et oves: montes, propter plenitudinem vel celsitudinem; oves, propter mansuetudinem. Pleni quippe Deo, celsi meritis, cumlati virtutibus, nihilominus tamen erectos vertices tota et humili obedientia submitunt et inclinant illius longe supereminentis imperio [majestatis, tanquam oves mansuetissimæ ad nutum sui pastoris per omnia ambulantes, et sequentes eum quocunque ierit. Et in his, secundum prophetam David, vere montibus sanctis, tanquam prima omnium creata sapientia, fundamenta civitatis Domini ab initio firmiter stabilita consistunt (Psal. lxxxvi, 1); quæ utique una est in cælo et in terra, licet ex parte peregrinans, et ex parte regnans. Et ex his nihilominus, juxta Isaiam, tanquam quibusdam vitalibus cymbalis bene sonantibus, jugis resonat gratiarum actio, et vox laudis (Isa. li, 3), suavi et incessabili voce implentibus, quod ex eodem Propheta paulo ante memoravimus, quia *montes et colles cantabunt coram Deo laudes*: et item quod ille alius loquens ad Dominum Deum: *Beati, ait, qui habitant in domo tua, Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te* (Psal. lxxxiii, 5).

7. Hi ergo: ut ad id recurramus, unde aliquantulum, sed, ut puto, necessarie digressum est: illi sunt montes atque colles, in quibus Ecclesia vidit cælestem sponsum mira alacritate salientem, cum ad suos properaret amplexus; nec modo salientem, sed et transilientem eos. Vis tibi hos saltus ex litteris prophetarum, apostolorumque demonstrarem? Non quod nunc omnia, quæ de hac re apud illos ab otiosis inveniri queunt, testimonia replicare incipiam (hoc enim longum est, et opus non est); sed ea tantum modo pono, quæ breviter et aperte asstruere videantur id quod dicitur de sponsi salibus. Dicit de illo David quia *posuit in sole tabernaculum suum, et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo: exsultavit ut gigas ad currendam viam, a summo cælo egressio ejus* (Psal. xviii, 6, 7). En quantum saltum dedit, a summo cælo ad terras. Sane enim non invenio alibi, ubi in sole posuerit tabernaculum suum, id est, in luce et in manifesto suam dignatus sit exhibere præsentiam ipse lucis inaccessibilis habitator, nisi utique in terris. Denique: *In terris visus est, et cum hominibus conversatus est* (Baruch. iii, 38). In terris, inquam, palam, quod est in sole, posuit tabernaculum suum, corpus videlicet, quod de Virginis corpore ad hoc sibi aptare dignatus est, ut in eo in se invisibilis videretur; et sic videret omnis caro salutare Dei, cum in carne venisset.

8. Salit ergo in montibus, id est in illis supremis spiritibus, cum ad eos usque descendit, sacramentum a sæculis absconditum, et magnum pietatis mysterium eis dignanter aperiens. Sed transiliens hos superiores atque eminentiores montes, cherubin scilicet atque 1450 seraphin, nec non dominationes, principatus et potestates, virtutesque etiam ad

inferiorem usque angelorum ordinem descendere, tanquam ad colles dignatus est. Sed nunquid vel in illis remansit? Transiliit et colles. *Non enim, inquit, angelos, sed semen Abrahamæ apprehendit* (Hebr. ii, 16), quod utique angelis inferius est, ut sermo impletur, quem dixit memoratus Propheta, loquens ita ad Patrem de Filio: *Minuisti eum paulo minus ab angelis* (Psal. viii, 6). Quanquam hoc sane ad commendationem naturæ humanæ dictum possit intelligi, quod homo ad imaginem et similitudinem Dei conditus, ac prædictus ratione ad instar utique angeli, modicum tamen distet ab angelo propter corpus de terra. Sed audi apostolum Paulum aperte pronuntiantem de eo: *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratur esse se æqualem Deo: quia semptisum exinavit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo* (Philipp. ii, 6, 7); et rursum: *Ubi venit, inquit, plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret* (Galat. iv, 4, 5). Qui ergo factus ex muliere, factus et sub lege est, procul dubio non solum montes, id est majores superioresque beatitudines, sed etiam minores angelos descendendo transiliit, qui quidem in comparatione superiorum, merito collium nomine designantur. Cæterum qui minor est in regno cælorum, major est quovis carne portante super terram, etiamsi sit ille magnus Joannes Baptista (Luc. vii, 28). Nam etsi sane Deum hominem fateamur, etiam in homine super omnem principatum et potestatem longe incomparabiliter præeminere; certum tamen quia etsi præit majestate, sed infirmitate succubuit. Ita ergo salit in montibus, et transiliit colles, cum non solum superioribus, sed et inferioribus spiritibus dignantissime se inferiorem exhibuit. Nec modo illis supernis spiritibus, sed et ipsis qui domos luteas inhabitant, subjectum se exhibuit, transiliens et vinceus humilitate etiam hominum humilitatem. Erat denique subditus Mariæ et Joseph, cum esset duodennis, in Nazareth (Luc. ii, 51, 42): et apud Jordanem Joannis se manibus jam juvenis inclinavit (Matth. iii, 13). Sed et inclinata est dies, nec adhuc omnino de his montibus descendere libet.

9. Cæterum si hac vice voluerimus cuncta horum, prout delectat, explorare amœna, abdita perscrutari; verendum ne aut sermo grata brevitate careat, aut larga excellensque materies debita diligentia festinatione fraudetur. Pausemus proinde hodie jam, si placet, in montibus istis; quoniam bonum est nos hic esse, ubi a pastore Christo una cum sanctis angelis in loco pascuæ collocati, et jucundius pascimur, et uberius. Et nos siquidem oves pascuæ ejus. Rumiemus ergo, tanquam munda animalia boni pastoris, quæ hodierno sermone tota aviditate glutivimus: sermone altero

(217) Sic legendum cum manuscriptis; non *pervenit*, ut in editis.

A residua capituli ejusdem attentius percepturi, largiente sponso Ecclesiæ Jsu Christo Domino nostro, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

SERMO LIV.

Qualiter iterum per montes significantur angeli et homines, et per colles demones. Item de triplici timore, quo quisque timere debet, ne gratiam bene operandi a Deo acceptam perdat.

1. Super eodem capitulo, quod hesterno sermone [alias, die] versatum est, dicturus sum et alium intellectum quem hodierno servavi: vos probate, et eligite potiora. Non est opus superiora repetere quæ excidisse non arbitror in tam brevi. Si quominus tamen, scripta sunt ut dicta sunt, et excepta stylo, sicut et sermones cæteri, ut facile recuperetur quod forte exciderit. Quapropter accipite alia. *Ecce venit is, inquit, saliens in montibus, transiliens colles* (Cantic. ii, 8). Sponsum loquitur: qui profecto tunc in montibus salit, cum missus a Patre ad evangelizandum pauperibus. Angelorum fungi non est dignatus officio, factus magni consilii Angelus, qui Dominus erat. Per se descendit ad terras, qui 1451 alios delegare solebat: per se notum fecit Dominus salutare suum, per se in conspectu gentium revelavit justitiam suam (Psal. xcvi, 2). Cum itaque omnes juxta Pauli sententiam, *administratorii spiritus sint, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis* (Hebr. i, 14); qui erat super illos, factus est inter illos tanquam unus ex illis, dissimulans injuriam, accumulans gratiam. Sed audi ipsum. *Non veni, inquit, ministrari, sed ministrare, et animam meam dare pro multis* (Matth. xx, 28). Quod quidem cæterorum nemo fecisse inventus est, ut omnes quotquot ministrasse visi sunt, ipse devotus transierit fidelibusque obsequiis. Bonus minister, qui carnem suam in cibum, sanguinem in potum, animam ministravit in pretium. Bonus plane, qui spiritu alacer, charitate fervens, pietate devotus, non solum salit in montibus, sed et transiliit colles, id est superat et vincit alacritate ministrandi, utpote quem unxit Deus Deus suus oleo lætitiæ præ consortibus suis (Psal. xlii, 8): in quo utique singulariter exsultavit ut gigas ad currendam viam. Denique transiliit Gabrielem, et prævenit (217) ad Virginem, eodem archangelo attestante, cum ait: *Ave gratia plena, Dominus tecum* (Luc. i, 28). Quid? Quem modo reliquisti in cælo, nunc [alias, hunc] in utero reperis. Quoniam modo? Volavit et prævolavit super pennas ventorum. Victus es, o archangele: transiliit te qui præmisit te.

2. Aut certe saliebat in montibus, cum in angelis olim patribus apparebat: quod utique proprietati litteræ magis convenire videtur. Non enim ait, *saliens in montes*; sed, *in montibus*, ut ipse in eis videatur salire, qui facit et dat ut saliant; quemadmodum loquitur in prophetis, operatur in justis, eum illis verba, et istis opera tribuit. Adde quod aliqui